

ΜΙΚΡΑ ΘΑΣΙΑΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ, I-IV*

I. *ΑΝΑΡΧΙΑ ΜΗΝΑΣ* III (Pouilloux, *Recherches*, άρ. 28, στ. 37).

Ο F. Salviat, επιχειρώντας μία νέα διάταξη και χρονολόγηση τών θρασμάτων του καταλόγου τών (έπωνύμων) άρχόντων τής Θάσου¹, διατύπωσε τήν άποψη², ότι οί τρεις (;) μῆνες *αναρχίας*, που αναφέρονται σε ένα απόσπασμα του καταλόγου³, είναι τὸ διάστημα από τὸν Ἀπατουριῶνα (Νοέμβριο (;)) τοῦ 412 π.Χ. ὡς τήν άφιξη τοῦ Διειτρέφη στή Θάσο και τήν κατάλυση τής δημοκρατίας⁴, τήν ὁποία χρονολογεῖ, ακολουθώντας τὸν E. Delebeque, στα τέλη Φεβρουαρίου τοῦ 411⁵. Ἡ χρονολογία ὅμως για τήν άφιξη τοῦ Διειτρέφη δέν μπορεῖ νά ὀριστεῖ με ακρίβεια, αν και τοποθετεῖται ὀπωσδήποτε μετὰ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 411⁶. Ἀλλά ἡ άποψη τοῦ Salviat στηρίζεται ἐπιπλέον στή διπλή ύ-

* Εὐχαριστῶ τὸν καθηγητὴ κ. Χρῴση Πελεκίδη για τὴ βοήθειά του, καθὼς και τήν ἐπίκουρη καθηγήτρια κ. Βάσα Κοντορίνη για τίς χρήσιμες ὑποδείξεις της.

1. Ο καταλόγος αὐτὸς χαράχθηκε γύρω στὸ 320 π.Χ. σε ένα δημόσιο κτήριο από λευκὸ μάρμαρο στὸ κέντρο τής πόλης. Οί ἄρχοντες, που ἦταν ἐπώνυμοι στή Θάσο (μία φορά μόνο μαρτυροῦνται ὡς ἐπώνυμοι οί θεωροί - IG XII 8, 263· βλ. J. Pouilloux, *Recherches sur l'histoire et les cultes de Thasos. I. De la fondation de la cité à 196 avant J.C.* (Études Thasiennes, III), Paris 1954, σ. 400), ἐμφανίζονται πάρα πολὺ συχνά σε ἐτήσιες συναρχίες τριῶν ἀρχόντων από τὸν 5ο αἰ.

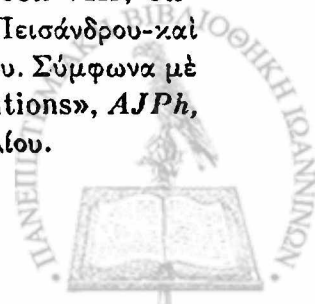
2. F. Salviat, «Les archontes de Thasos», *Πρακτικά τοῦ Η' Διεθνούς Συνεδρίου Ἑλληνικῆς και Λατινικῆς Ἐπιγραφικῆς*, Ἀθήνα 1982 [Ἀθήνα 1984], σ. 294 κέ. (στὸ ἐξῆς Salviat, Archontes).

3. Pouilloux, ὁ.π., άρ. 28, στ. 37.

4. Βλ. Θουκ. 8,64,2...και Διειτρέφη ὄντα περι Χιον, ἡρημένον δέ ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης ἄρχειν, ἀπέστελλον ἐπὶ τήν ἀρχήν" και ἀφικόμενος ἐς τήν Θάσον τὸν δῆμον κατέλυσεν. Ἡ ἀποστολή τοῦ Διειτρέφη ἔγινε στα πλαίσια τής πολιτικῆς τῶν Ἀθηναίων συνωμοτῶν στή Σάμο για τήν ἐγκατάσταση ὀλιγαρχικῶν κυβερνήσεων στις συμμαχικές πόλεις-πολιτικὴ δμως που ἀποδείχτηκε ἐσφαλμένη (Θουκ. 8,64· πβ. 8,48, 5-7).

5. Salviat, Archontes, σ. 247 και σημ. 25.

6. Ο Διειτρέφης ἐπλευσε στή Θάσο, όταν ὁ Πείσανδρος ἀναχώρησε από τὴ Σάμο για τήν Ἀθήνα (βλ. Θουκ. 8, 64, 1-2). Ο A. Andrewes στὸ: A. W. Gomme, A. Andrewes and K. J. Dover, *A Historical Commentary on Thucydides*, Vol. V, Book VIII, Oxford 1981, σ. 154, 157-158, ὀρθά, νομίζω, τοποθετεῖ τήν ἀναχώρηση τοῦ Πείσανδρου-και ἐπομένως και τήν ἀναχώρηση τοῦ Διειτρέφη-στα μέσα Μαΐου ἢ τότε περίπου. Σύμφωνα με τὴ Mabel Lang, «The Revolution of the 400. Chronology and Constitutions», *AJPh*, 88, 1967, σ. 179, ὁ Πείσανδρος ἀναχώρησε τὴ δευτέρα ἐβδομάδα τοῦ Ἀπριλίου.

πόθεση ότι το θασιακό έτος άρχιζε τον 'Απατουριώνα¹ και ότι δέν άνέγραφαν τον κανονικό άρχοντα για το διάστημα από τον Νοέμβριο (;) του 412 ως τα τέλη Φεβρουαρίου του 411². 'Η άρχή όμως του θασιακού έτους δέν μπορεί νά καθοριστεί έπακριβώς³. Είναι βέβαια όρθή ή άποψη του⁴ ότι ή άναρχία των τριών (ή το πολύ τεσσάρων) μηνών⁵ όφείλεται σε ένα πολύ σοβαρό ιστορικό γεγονός, όπως δείχνει έπιπλέον το πέρασμα από τον έναν άρχοντα σε μία συναρχία τριών άρχόντων. 'Αλλά ή άναρχία δέν σημαίνει μόνον ότι παρέλειψαν τον άρχοντα μιας άνώμαλης περιόδου, όπως συνέβη στην 'Αθήνα με τον Μνασίλοχο⁶, πού τον είχαν εκλέξει: οι Τετρακόσιοι, ή τον Πυθόδωρο την έποχή

1. Βλ. F. Salviat, «Une nouvelle loi thasienne: Institutions judiciaires et fêtes religieuses à la fin du IVe siècle av. J.-C.», *BCH*, 82, 1958, σ. 212-215. 'Ο Salviat (σ. 195) στηρίχτηκε σε έναν κατάλογο έορτών με άπαγορεύσεις, τον όποιο, με βάση τή γραφή και κυρίως - τή μνεία τής έορτής των 'Αλεξανδρείων, χρονολόγησε στο τελευταίο τέταρτο του 4ου αι. 'Επειδή τα 'Απατούρια ήταν πρώτα στον κατάλογο των έορτών, ό Salviat συμπέρανε ότι ό 'Απατουριών ήταν ό πρώτος μήνας του έτους. Δέν αποκλείεται όμως ή δυνατότητα, όπως ήδη παρατήρησαν ό W. Lambrinudakis και ό M. Wörle, «Ein hellenistisches Reformgesetz über das öffentliche Urkundenwesen von Paros», *Chiron*, 13, 1983, σ. 353, ό κατάλογος των έορτών με τις άπαγορεύσεις νά ακολουθούσε τήν πορεία του έτους, νά μην άρχιζε όμως με τήν πολιτική του άρχή, αλλά με τήν πρώτη σε σπουδαιότητα έορτή με άπαγορεύσεις. Δέν αποκλείεται επίσης μία άλλαγή του ήμερολογίου στο μεταξύ διάστημα, γιατί ό κατάλογος χρονολογείται στο τέλος του 4ου αι. 'Ο Lambrinudakis και ό Wörle, *δ.π.*, σ. 352-357, με βάση μία νέα έπιγραφή τής Πάρου, μητροπόλεως τής Θάσου, υπέθεσαν ότι το 2ο π.Χ. αι. στην Πάρο ό Θοαργηλιών και ό 'Απατουριών άνήκαν στο ίδιο διοικητικό έτος, ότι ό Θοαργηλιών προηγούνταν του 'Απατουριώνος και ότι - τέλος - ό 'Απατουριών ήταν ό τελευταίος μήνας του έτους. Με βάση τήν υπόθεση ότι τα ήμερολόγια τής Πάρου και τής άποικίας τής Θάσου πρέπει νά ταυτίζονται, συμπέραναν ότι ό 'Απατουριών ήταν ό τελευταίος μήνας του έτους στη Θάσο (στο ίδιο συμπέρασμα, αλλά με διαφορετικό συλλογισμό, είχε καταλήξει και ό Pouilloux (βλ. σχετικά παρακάτω, II, σ. 451) και πρώτος ό Μαιμακτηριών. Τήν υπόθεση αυτή απέρριψε στη συνέχεια ό Salviat, *Archontes*, σ. 253, σημ. 53. 'Ο ίδιος όμως, όπως και ό Lambrinudakis και ό Wörle, παραβλέπει το γεγονός ότι για τον καθορισμό τής άρχής του θασιακού έτους στα τέλη του 5ου αι. βασίζεται σε έναν κατάλογο έορτών του τέλους του 4ου αι. Τα στοιχεία, έπομένως, πού έχουμε δέν έπιτρέπουν νά καθοριστεί ή άρχή του θασιακού έτους (τουλάχιστον στα τέλη του 5ου αι.).

2. Salviat, *Archontes*, σ. 245-246.

3. Βλ. τή σημ. 1 πβ. και J. et L. Robert, *Bull. Ép.*, 1959, άρ. 323 (σ. 227): la fixation du début de l'année, qui a pu d'ailleurs être modifié selon les époques, reste un problème difficile....

4. Salviat, *Archontes*, σ. 243.

5. Salviat, *Archontes*, σ. 252, σημ. 52: «ό J. Pouilloux σημειώνει στην έκδοσή του τρεις κάθετες γραμμές, από τις όποιες δύο είναι δύσκολο νά άναγνωστούν (με τελεία). Το μάρμαρο είναι έδω πολύ διαβρωμένο. 'Ο αριθμός τέσσερα, όπως κι άν έχουν τα πράγματα, είναι το μέγιστο».

6. 'Αθ. Πολ. 33,1: Μήνας μέν οδν ίσως τέτταρας διέμεινεν ή των τετρακοσίων πολιτεία και ήρξεν έξ αυτών Μνασίλοχος δίμηνον έπί Θεοπόμπου άρχοντος, <ος> ήρξε τους έπιλοίπους δέκα μήνας.

των Τριάκοντα¹. Μπορεί να δηλώνει, επίσης, ότι η θέση του ἄρχοντος ἔμεινε κενή, πράγμα που ἔχει συμβεῖ σε παρόμοιες περιπτώσεις², ἂν και ὁ Salviat τὸ ἀποκλείει³. Ἡ ἀναρχία ἐπομένως τῶν τριῶν (;) μηνῶν ἐνδέχεται νὰ εἶναι καὶ τμῆμα τοῦ ἔτους τοῦ Ἄνδρωνος Ξεινοπείθεος καὶ ὄχι μόνον τοῦ ἔτους τῆς συναρχίας «Ξενοφάντος, Νικίης Πυθ[ωνύμου?]»... ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Salviat· μπορεί κανεὶς νὰ ὑποθέσει ἀκόμη ὅτι καταλαμβάνει μικρὸ τμῆμα καὶ τῶν δύο. Ὅπως κι ἂν ἔχουν τὰ πράγματα, ἡ ἀναρχία αὐτή, ὅπως εἶδαμε, θεωρητικὰ πρέπει νὰ ἔχει σχέση μὲ ἓνα μεγάλο γεγονός τῆς θασιακῆς ἱστορίας καὶ τέτοια γεγονότα εἶναι τὰ ἐπόμενα: α) ἡ ἀποστασία τῆς Θάσου ἀπὸ τὴν Ἀθήνα τὸ 465⁴· β) ἡ παράδοσή της στὴν Ἀθήνα τὸ 463⁵· γ) ἡ κατάλυση τῆς δημοκρατίας τὸ 411 ἀπὸ τὸν Διειτρέφην· δ) ἡ ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας τὸ 407 ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο⁶· ε) ἡ κατάληψη τῆς Θάσου τὸ 404 ἀπὸ τὸν Λύσανδρο· στ) ἡ ἀνάκτησή της τὸ 390 ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο· ζ) ἡ αὐτονομία της, κατὰ τὴν ὁποία ἐπικρατοῦσε τὸ φιλοσπαρτιατικὸ κόμμα, μετὰ τὴν εἰρήνη τοῦ Βασιλέως (387/6) καὶ η) ἡ εἴσοδος της, τέλος, στὴ Β' Ἀθηναϊκῆ Συμμαχία τὸ 375⁷.

1. Ξεν. Ἑλλ. 2,3,1: Τῶ δ' ἐπιόντι ἔτει [...Πυθοδώρου δ' ἐν Ἀθήναις ἄρχοντος, ὃν Ἀθηναῖοι, ὅτι ἐν ὀλιγαρχίᾳ ἤρεθθη, οὐκ ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ἀναρχίαν τὸν ἐναντὸν καλοῦσιν...]. πβ. Διόδ. 14,3,1: Ἀναρχίας γὰρ οὐσης Ἀθήνησι διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἡγεμονίας. Παρ' ὅλα αὐτὰ χρησιμοποιοῦσαν τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος Πυθοδώρου, γιὰ νὰ χρονολογήσουν τὰ γεγονότα τοῦ ἔτους 404/403 (Λυσ. 7,9· Ἀθ. Πολ. 35,1· 41,1), ὅπως ἀκριβῶς φαίνεται ὅτι χρησιμοποιοῦσαν τοῦ Εὐκλείδου, γιὰ νὰ χρονολογήσουν τὰ γεγονότα ὀλόκληρου τοῦ ἔτους 403/2 (βλ. Ἀθ. Πολ. 39,1), ἂν καὶ ὁ Εὐκλείδης προφανῶς δὲν εἶχε ἐκλεγεί πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 403 (C. Hignett, *A History of the Athenian Constitution to the End of the Fifth Century*, Oxford 1952, σ. 379).

2. Βλ. Ἀθ. Πολ. 13,1: τῶ δὲ πέμπτῳ (ἐνν. ἔτει) μετὰ τὴν Σόλωνος ἀρχὴν οὐ κατέστησαν ἄρχοντα διὰ τὴν στάσιν, καὶ πάλιν ἔτει πέμπτῳ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀναρχίαν ἐποίησαν. Βλ. σχετικὰ P. J. Rhodes, *A Commentary on the Aristotelian Athenaiion Politeia*, Oxford 1981, σ. 180-182.

3. Salviat, *Archontes*, σ. 245: «Δὲν μπορούμε νὰ πιστέψουμε ὅτι δὲν ὀρίστηκε κανεὶς ἄρχων στὴν πραγματικότητά· δὲν ἐπιθυμοῦσαν ὅμως νὰ διατηρήσουν στὸν ἐπίσημο κατάλογο τὰ ὀνόματα προσώπων παρεῖσακτων σ' αὐτὸ τὸ ἀξίωμα μέσα σὲ ἀνώμαλες περιστάσεις».

4. Γιὰ τὶς πηγὲς σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστασία τῆς Θάσου καὶ γιὰ τὴ χρονολογία βλ. γενικὰ H. Bengtson, *Griechische Geschichte von den Anfängen bis in die Römische Kaiserzeit*⁵, München 1977, σ. 195, σημ. 4. (= ἑλλην. μετάφρ. ἀπὸ τὴν 4η ἐκδ. Α. Γαβρῆλη (Χέρμαν Μπένγκτσον, Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος), Ἀθήνα 1979, σ. 254, σημ. 139).

5. Θουκ. 1,101,3: Θάσιοι δὲ τρίτῳ ἔτει πολιορκούμενοι ὁμολόγησαν Ἀθηναίους τεῖχος τε καθελόντες καὶ ναῦς παραδόντες, χρήματά τε ὅσα ἔδει ἀποδοῦναι αὐτίκα ταξάμενοι καὶ τὸ λοιπὸν φέρειν, τὴν τε ἡπειρον καὶ τὸ μέταλλον ἀφέντες. Ὁ Διόδωρος (11,70,1) τοποθετεῖ στὸ 464/63 καὶ τὴν ἀποστασία καὶ τὴν ὑποταγὴ τῆς Θάσου.

6. Ξεν. Ἑλλ. 1, 4, 9· Διόδ. 13, 72, 1. Τὸ θέμα αὐτὸ πραγματεύομαι διεξοδικὰ στὴ διατριβή μου, Ὁ Θρασύβουλος καὶ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος (πού ἐγκρίθηκε τὸ 1988 ἀπὸ τὸ Τμῆμα Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων), κεφ. IV καὶ ἰδιαίτερα σ. 131-133.

7. Γιὰ τὰ γεγονότα ε-η βλ. διεξοδικὰ παρακάτω, IV.

Ὁφείλουμε ἄρα νὰ παρατηρήσουμε, κρίνοντας ἀπὸ τοὺς καταλόγους τῶν ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι—ὅσο γνωρίζω—ἀσχετα μὲ τὴ διάταξή τους δὲν ἔχουν οὔτε ἓνα βέβαιο χρονολογικὸ σημεῖο στηρίζεως, ὅτι στὴ Θάσο τὸ κανονικὸ καθεστῶς φαίνεται ὅτι ἦταν ἡ συναρχία τῶν τριῶν ἀρχόντων¹, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι δυνατὸ, ἐνῶ ὑπῆρχε συναρχία, νὰ χρησιμοποιοῦν ὡς ἐπώνυμον μόνον τὸν πρῶτο ἄρχοντα². Ἐτσι δὲν ἀποκλείεται ἡ περίπτωση ἡ ἀναρχία νὰ προηγεῖται μιᾶς δημοκρατικῆς ἀποκαταστάσεως μετὰ ἀπὸ μία περίοδο ὀλιγαρχικῆς ἀνωμαλίας, πού διήρκεσε τουλάχιστον ἑπτὰ χρόνια καὶ τὴν ὁποία ἀκολούθησε ἓνα διάστημα στάσεως ἢ στάσεων διάρκειας τριῶν (ἢ τὸ πολὺ τεσσάρων) μηνῶν. Οἱ ἱστορικές μας ὁμως γνώσεις δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν - πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον - νὰ προσδιορίσουμε πότε ἀκριβῶς ἔγινε αὐτὴ ἡ ἀνωμαλία. Ἴσως ὁ ἓνας ἄρχων νὰ ὑπῆρχε στὴ Θάσο, ὅταν βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν Σπαρτιατῶν (404-390), ἀντίθετα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ Salviat ὅτι ἡ Θάσος εἶχε ἓναν ἄρχοντα στὸ διάστημα ἀπὸ τὸ 463 ὡς τὸ 411 κατὰ μίμηση τῆς Ἀθήνας³.

Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸν ἓναν ἄρχοντα στοὺς τρεῖς μπορεῖ νὰ τοποθετηθεῖ μετὰ τὴ δευτέρη κατάληψη τῆς Θάσου ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο τὸ 390⁴, ὅταν οἱ Θάσιοι ἐδιώξαν τὴ σπαρτιατικὴ φρουρά, καὶ ἡ ἀναρχία μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ διάστημα ἀπὸ τὴν ἐκδίωξη τῆς σπαρτιατικῆς φρουρᾶς ὡς τὴν ἐκ νέου παγίωση τοῦ κανονικοῦ καθεστώτος τῶν τριῶν ἀρχόντων καὶ μιᾶς φιλοαθηναϊκῆς κυβερνήσεως, στὴν ἐπιβολὴ τῆς ὁποίας ἴσως συνέβαλαν ὁ Ἄρχιππος καὶ ὁ Ἰππαρχος⁵.

Θὰ πρέπει ἴσως ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἱστορία τῆς Ἀθήνας εἶναι πολὺ περισσότερο γνωστὴ (ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ τὶς ἐπιγραφές), εἶναι βέβαια πιὸ λογικὸ νὰ ἐπιχειρήσει κανεὶς νὰ ἐρμηνεύσει τὰ ἀβέβαια στοιχεῖα πού μᾶς δίνουν οἱ θασιακὲς ἐπιγραφές μὲ βάση τὰ ἀθηναϊκὰ στοιχεῖα, μολονότι καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν τελευταίων—καὶ πολὺ περισσότερο ὅταν δὲν εἶναι σαφῆ—εἶναι δυνατὸ νὰ ὀδηγήσει σὲ παρερμηνεῖα τῶν θασιακῶν γεγονότων⁶. Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, δὲν θὰ ἦταν, νομίζω, ὑπερβολὴ

1. Pouilloux, ὁ.π., σ. 265.

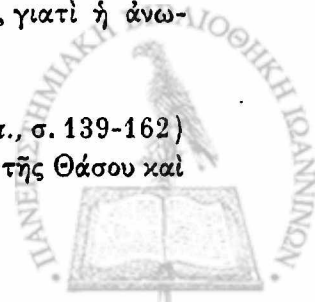
2. Pouilloux, ὁ.π., σ. 401.

3. Salviat, Archontes, κυρίως σ. 256-57. Ὁ ἴδιος, ὡστόσο, ἐπειδὴ χρονολογεῖ τὴν IG XII 8,262 στὸ 407 (βλ. παρακάτω, σ. 449, σημ. 2), δέχεται ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασις τῆς δημοκρατίας ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο τὸ 407 ἐξακολούθησε ἡ συναρχία τῶν τριῶν ἀρχόντων.

4. Γιὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ βλ. διεξοδικὰ παρακάτω, IV, σ. 457. Εἶναι ἀδύνατο νὰ τοποθετηθεῖ ἡ ἀνώμαλη περίοδος στὸ διάστημα 411-407 (ἀπὸ τότε δηλ. πού καταλύθηκε ἡ δημοκρατία στὴ Θάσο ὡς τὴν ἀποκατάστασή της τὸ 407 ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο), γιατί ἡ ἀνωμαλία διήρκεσε τουλάχιστον ἑπτὰ χρόνια.

5. Βλ. παρακάτω, IV, σ. 458-459.

6. Πβ. κυρίως τὴ χρονολόγησι καὶ τὴν ἐρμηνεῖα ἀπὸ τὸν Pouilloux (ὁ.π., σ. 139-162) τῶν δύο νόμων γιὰ τὶς ἀμοιβές ὅσων θὰ κατήγγελλαν συνωμοσίες ἐναντίον τῆς Θάσου καὶ τῶν ἀποικιῶν της (Pouilloux, ὁ.π., ἀρ. 18)· βλ. διεξοδικὰ παρακάτω, II.

νά υποστηρίξει κανείς ότι, παρά την πολύ μεγάλη πρόοδο που έχουν σημειώσει τα τελευταία χρόνια οι έρευνες της ιστορίας της Θάσου, τα εύρηματα δὲν μᾶς έχουν δώσει ακόμη βέβαια σημεία στηρίζεως για τὴ χρονολογία καὶ τὴν ιστορία της Θάσου στὴν περίοδο τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου¹ καὶ ακόμη λιγότερο για τὴν ιστορία της Ἀθήνας. Διαφαίνεται ἔτσι ὁ κίνδυνος ἡ ἐρμηνεία τῶν θασιακῶν στοιχείων μὲ βάση τὰ ἀθηναϊκὰ νὰ ὀδηγήσει σὲ ἐσφαλμένη ἀποκατάσταση τῶν γεγονότων. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς γίνεται μεγαλύτερος σὲ περίπτωση πού θὰ χρησιμοποιήσει κανείς τὰ συμπεράσματα αὐτὰ για τὴν ιστορία της Θάσου προκειμένου νὰ ἐπανεξετάσει ἀθηναϊκὰ, αὐτὴ τὴ φορά, γεγονότα².

II. Ἀμοιβές για τοὺς πληροφοριοδότες στὴ Θάσο.

Στὴν περίοδο τῆς ἀποστασίας της Θάσου ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὸ τέλος τοῦ 411 ἢ ἀρχὲς τοῦ 410³ ὡς τὸ 407 ἔχουν ἀποδοθεῖ γενικὰ οἱ δύο νόμοι πού ἀφοροῦν τὶς ἀμοιβές για ὅσους θὰ κατήγγελλαν συνωμοσίες ἐναντίον της Θάσου ἢ

1. Τὸ μόνο στοιχεῖο πού ἐπιτρέπει μία σχετικὴ χρονολόγηση - καὶ σ' αὐτὸ μπορούμε νὰ ἐμπιστευθοῦμε τοὺς εἰδικούς - εἶναι ἡ χρονολόγηση τῶν ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴ γραφή, χρονολόγηση ὅμως πού ἀπὸ τὴ φύση της ἀφήνει μεγάλα περιθώρια.

2. Πβ. τὴ χρονολογία καὶ τὴν ἐρμηνεία πού προτείνει ὁ Pouilloux, ὁ.π., σ. 162-177, για τὴν IG XII 8,262 (+ IG XII, Suppl., σ. 150), μία δυστυχῶς πολὺ ἀποσπασματικὴ ἐπιγραφή, πού ἡ ἀποκατάστασή της εἶναι προβληματικὴ. Ὅπως ὀρθὰ συμπέρανε, πρόκειται για ρυθμίσεις πού ἀφοροῦν τὴν ἀποκατάσταση δημοκρατικῶν ἐξοριστῶν (ὅπως δηλώνει ἡ λέξη *ὀλιγαρχίη* (στ. 2-3, ἴσως 9-10 καὶ κυρίως 20 *ὀλιγαρχίην καταστήσαντας*) καὶ ὄχι για τὴν ἐγκατάσταση μιᾶς ὀλιγαρχικῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τὸν Διειτρήτη τὸ 411 (A. Wilhelm, «Inscription aus Thasos», *AM*, 28, 1903, σ.437, κέ., F. Chamoux, «L'île de Thasos et son histoire», *REG*, 72, 1959, σ. 356). Τὴν ἀποψη τοῦ Pouilloux ἀποδέχεται καὶ ὁ Salviat, *Archontes*, σ. 255, ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι ἡ μελέτη ἑνὸς νέου ἀνέκδοτου ἀποσπασματος, πού δίνει τὸ ἐπάνω μέρος της στήλης καὶ ἀνακαλύφθηκε τὸ 1980, ἐνισχύει τὴν ἀποψη ὅτι πρόκειται για ἀποκατάσταση δημοκρατικῶν ἐξοριστῶν. Ἡ χρονολόγηση ὅμως της ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὸν Pouilloux, τὴν ὁποία δέχεται καὶ ὁ Salviat, στὸ 407 καὶ ἡ σύνδεσή της μὲ τὴν ἀποκατάσταση της δημοκρατίας στὴ Θάσο ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο στηρίζονται στὴν ἀποκατάσταση τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀθηναίου ἄρχοντος Ἀντιγένοιοι (407/6) στὸ στ. 22, ἀποκατάσταση ὅμως πού, κι ἂν ἀκόμη πρόκειται για ἄρχοντα της Ἀθήνας, ἔχει δύο γράμματα παραπάνω ἀπὸ τὸ κενὸ στὰ ἀριστερὰ της ἐπιγραφῆς, πού υπέθεσε ὁ Wilhelm καὶ ἀποδέχτηκε στὴν ἀποκατάσταση (τῆς ἐπιγραφῆς) καὶ ὁ ἴδιος ὁ Pouilloux. Ἐπιπλέον ὁ Pouilloux παραβλέπει τὸ γεγονός, ἂν καὶ τὸ ἀναγνωρίζει, ὅτι στὴν ἐπιγραφή ὑπάρχουν στοιχεῖα χαρακτηριστικὰ τοῦ 4ου αἰ. (π.χ. ἡ στοιχηδὸν διάταξη - σ. 165). Γι' αὐτὸ φαίνεται ὀρθὴ ἡ ἀποψη τοῦ O. Picard, «Monnayage thasien du Ve siècle av. Jésus-Christ», *CRAI*, 1982, σ. 414-415 καὶ σημ. 11-12, πού τοποθετεῖ τὴν ἐπιγραφή στὶς ἀρχὲς τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

3. Ἡ ἀποστασία της Θάσου, ἐπειδὴ δὲν τὴν ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης, συνέβη ὀπωσδήποτε μετὰ τὸ τέλος της ιστορίας του, μετὰ δηλ. τὴ ναυμαχία στὸ *Κυνὸς σῆμα* (βλ. Ed. Meyer, *Theopomp's Hellenica*, Halle 1909, σ.47, σημ. 2· I.A.F. Bruce, *An Historical Commentary on the 'Hellenica Oxyrhynchia'*, Cambridge 1967, σ. 3-4 καὶ 62· ἀντίθετα A. Andrewes, ὁ.π., σ. 158), καὶ -τὸ πιθανότερο - ὅταν οἱ ἀθηναϊκὲς δυνάμεις ἐγκατέλειψαν τὴν περιοχή (Ξεν. *Ἑλλ.* 1, 1,12· Διόδ. 13, 49, 3), για νὰ λάβουν μέρος στὴ ναυμαχία της Κυζίκου (Μάρτιος-Ἀπρίλιος τοῦ 410)· βλ. Salviat, *Archontes*, σ. 249-250.

τῶν ἀποικιῶν της¹. Ἐν καὶ τὰ περισσότερα παράλληλα προέρχονται ἀπὸ δημοκρατίες, πού ἐπιθυμοῦν νὰ κατοχυρώσουν τὴν ἀσφάλειά τους², ὁ Pouilloux, πού ἀνακάλυψε τὴν ἐπιγραφή, ὑπέθεσε ὅτι ἡ ἀπουσία ὁποιασδήποτε ἀναφορᾶς νὰ διατηρήσουν τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα δηλώνει μίαν ὀλιγαρχικὴν κυβερνήσιν³. Παρατήρησε ἐπίσης ὅτι τὸ κείμενον εἶναι γραμμένον σύμφωνα μὲ τὸ πατριακὸ ἀλφάβητον, τὸ ὁποῖον - πιστεύει - ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸ ἄττικὸν τὸ 430-425 περίπου, ἀλλὰ, συνεχίζει, «μία σύγκριση μὲ κείμενα τοῦ δευτέρου μισοῦ τοῦ 5ου αἰ. πείθει ἐπίσης ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιγραφή πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ ἀργότερα μέσα στὴ σειρά»⁴. γι' αὐτὸ καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ὀλιγαρχικοὶ σκόπιμα, δηλ. ἀπὸ ἀντίδραση, χρησιμοποίησαν τὸ ἀλφάβητον τῆς Πάρου⁵. Προβάλλει ἐπίσης ὡς βασικὸν ἐπιχείρημα τὴν ἀναφορὰ ἐνὸς σώματος ἀπὸ τριακόσια μέλη (τριηκόσιοι κοινόντων δίκην δικάσαντες), τὸ ὁποῖον θεωρεῖ οὐσιαστικὸν ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῆς ὀλιγαρχικῆς κυβερνήσεως καὶ τὸ συνδέει μὲ τοὺς Τριηκοσίους, μὲ ἀπόφαση τῶν ὁποίων δημεύτηκαν οἱ περιουσίαι τεσσάρων Θασίων καὶ δύο Νεοπολιτῶν⁶, καθὼς καὶ μὲ τοὺς Τριηκοσίους, πού ἀναφέρονται σὲ ἓνα νόμον γιὰ τὸ κρασί στὶς ἀρχὰς τοῦ 5ου αἰ.⁷, προσθέτοντας ὅτι οἱ ὀλιγαρχικοὶ τοῦ 411 ἐπανεφέραν σὲ ἰσχὺ τὸ ὀλιγαρχικὸν σῶμα τῶν Τριηκοσίων⁸. Ὅπως ὁμως ὀρθά, νομίζω, παρατήρησε ὁ F. Chamoux, ἡ ἀπουσία τοῦ ἄρ-

1. Pouilloux, ὁ.π., ἀρ. 18, σ. 139-162. R. Meiggs - D. M. Lewis, *A Selection of Greek Historical Inscriptions to the End of the Fifth Century*, Oxford 1969 (στὸ ἐξῆς ML), ἀρ. 83.

2. Pouilloux, ὁ.π., σ. 142 καὶ σημ. 1-3. πβ. καὶ ML, ἀρ. 83, σ. 253.

3. Pouilloux, ὁ.π., σ. 143-145. Πβ. R. Meiggs, *The Athenian Empire*, Oxford 1972, σ. 575. Ἀντίθετα ὁ F. Chamoux, «L' île de Thasos et son histoire», *REG*, 72, 1959, σ. 352, διατύπωσε τὴν ἄποψη ὅτι «τίποτε δὲν ἀποδεικνύει ὅτι οἱ δύο νόμοι ἀντιμετωπίζουν μίαν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν ἐξέγερση. Πρόκειται μάλλον γιὰ μίαν συνωμοσίαν ἐναντίον τῆς ἐξωτερικῆς ἀσφάλειας τοῦ νησιοῦ καὶ τῶν ἀποικιῶν της στὴν ἀπέναντι ξηρὰ (ἐπανάστασιν ἐπὶ Θάσῳ, προδιδόναι τὴν πόλιν), ὅπου δὲν ἐπιβάλλεται ἡ μεία τῆς κυβερνήσεως». Ὁ H. W. Pleket ὁμως, «Thasos and the Popularity of the Athenian Empire», *Historia*, 12, 1963, σ. 75-76, σημ. 29α, ὀρθά, νομίζω, θεώρησε αὐτὴ τὴ διάκριση «ὑπερβολικὰ λεπτή: συνωμοσία στὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλης, ὅταν εἶναι δυνατὴ, συνοδεύεται πάντα ἀπὸ ἐνέργειαι ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν». Ὅα μπορούσαμε ὁμως νὰ παραλλάξουμε τὴν ἄποψη τοῦ Pleket, ὅτι δηλ. ἐνέργειαι ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαιτίας μιᾶς ἀνώμαλης καταστάσεως βρίσκουν ἀνταπόκρισιν στὸ ἐσωτερικόν. Πβ. καὶ L. D. H. Saur, *Thrasymbule de Stiria: Une certaine idée d' Athènes*, Thèse, Université de Liège 1978 (microfilm), σ. 70, σημ. 90.

4. Pouilloux, ὁ.π., σ. 139. Πβ. Saur, ὁ.π., σ. 69, ἂν καὶ ἐκφράζει γενικὰ ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Pouilloux.

5. Pouilloux, ὁ.π., σ. 146.

6. *IG XII 8*, 263: κατὰ τὸν [ἄδ]ον τῶν Τριηκοσίων. Βλ. διεξοδικὰ παρακάτω, III, σ. 454-456.

7. Βλ. Pouilloux, ὁ.π., σ. 37, ἀρ. 7, στ. 7-8: ἀπειργνάτω ὁ [κατειπὼν τῇ | ν ἀπεγγύην] παρὰ τριηκοσίοισιν κατὰπερ τῶν βιαίων.

8. Pouilloux, ὁ.π., σ. 145-146. Τὴν ἄποψη τοῦ Pouilloux ὑποστήριξε καὶ ὁ Pleket, ὁ.π., σ. 75-76.

θρου στὸν παλαιὸ νόμο καὶ στοὺς δύο νόμους γιὰ τὶς ἀμοιβὲς δείχνει ὅτι (στὶς περιπτώσεις αὐτὲς) πρόκειται γιὰ «ἓναν ἀριθμὸ δικαστῶν, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ποὺ ὀρίζονται κάθε φορὰ γιὰ τὴν περίστασι»¹. Θὰ πρέπει ἴσως νὰ σημειωθεῖ ὅτι μὲ τὸ μεγάλο τοῦ ἀριθμοῦ αὐτὸ τὸ σῶμα θυμίζει τὰ ἡλιαστικά δικαστήρια στὴν Ἀθήνα, ποὺ τὸ μικρότερό τους τμήμα ἀπαρτιζόταν ἀπὸ 500 μέλη. Ἐπίσης μία ἐπιγραφή, τὴν ὁποία δημοσίευσε ὁ Rouilloux καὶ τὴ χρονολόγησε τὸν 4ο αἰ., δείχνει ὅτι οἱ Θάσιοι δικαστὲς κατανέμονταν σὲ τμήματα².

Γιὰ νὰ ἐξηγήσει ὁ Rouilloux τὴν ἀπουσία τοῦ ἄρθρου ὑπέθεσε ὅτι στοὺς δύο νόμους οἱ Τριηκόσιοι δὲν εἶχαν ὀργανωθεῖ ἐπίσημα, ὅπως στὴν IG XII 8, 263³. Σύμφωνα ὅμως μὲ τὴν ὑπόθεση αὐτὴ τὸ διάστημα καὶ μεταξὺ τῶν δύο νόμων (οἱ ὁποῖοι χρονολογοῦνται μὲ διαφορετικὴ συναρχία τριῶν ἀρχόντων, ὁ πρῶτος στὸ τέλος τοῦ Ἀπατουριῶνος⁴ καὶ ὁ δεύτερος στὶς ἀρχὲς Γαλαξιῶνος⁵) καθὼς καὶ τῆς δημεύσεως ἔπρεπε νὰ εἶναι πολὺ σύντομο καὶ νὰ ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὴν ἀποστασία τῆς Θάσου. Γι' αὐτὸ ὁ Rouilloux χρονολόγησε τὴν ἀρχὴ ἰσχύος τοῦ πρώτου νόμου στὸν Ἀπατουριῶνα (Ὀκτώβριο-Νοέμβριο) τοῦ 411 ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποστασία τῆς Θάσου⁶, τὴν ὁποία ὅμως ἐσφαλμένα τοποθέτησε πρὶν ἀπὸ τὴ ναυμαχία στὸ Κυνὸς σῆμα⁷, καὶ τὴν ἀρχὴ ἰσχύος τοῦ δεύτερου στὸν Γαλαξιῶνα (Μάρτιο) τοῦ 410 καὶ ὑπέθεσε ὅτι ὁ δεύτερος στρεφόταν ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι στὶς ἀποικίες τῆς Θάσου, καὶ εἰδικὰ στὴ Νεάπολη, θὰ ἐννοοῦσαν τὶς ἐπιχειρήσεις τοῦ Θρασυβούλου σὲ ἐκείνη τὴν περιοχὴ πρὶν ἀπὸ τὴ ναυμαχία τῆς Κυζίκου⁸. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως ἦταν νὰ τοποθετήσῃ τὴν ἀρχὴ τοῦ θασιακοῦ ἔτους στὸ χειμερινὸ ἡλιοστάσιο⁹ καὶ τὴ δήμευση τῶν περιουσιῶν τεσσάρων Θασίων καὶ δύο Νεοπολιτῶν μετὰ τὸ δευτερο νόμο (καὶ πρὶν ἀρχίσει ὁ πόλεμος καὶ ἡ πολιορκία τῆς Νεαπόλεως)¹⁰.

1. Chamoux, *ὅ.π.*, σ. 352-353. Πβ. ML, ἀρ. 83, σ. 254. Ἀντίθετα Pleket, *ὅ.π.*, σ. 76, σημ. 30.

2. Rouilloux, *ὅ.π.*, ἀρ. 150, σ. 390 κ.έ. Πβ. Chamoux, *ὅ.π.*, σ. 353, σημ. 3.

3. Rouilloux, *ὅ.π.*, σ. 145-146.

4. Στ. 5-6: ἄρχει ἐνάτη ἀπιόντος Ἀπατουριῶνος. Ἡ ἐνάτη μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ 29η ἢ ἡ 21η Ἀπατουριῶνος (Rouilloux, *ὅ.π.*, σ. 149 καὶ σημ. 1). Γιὰ τὸν Ἀπατουριῶνα καὶ τὴν ἀντιστοιχία του μὲ τὸν ἀττικὸ Πυρανεπιῶνα βλ. Rouilloux, *ὅ.π.*, σ. 147 καὶ σημ. 4.

5. Ὁ Γαλαξιῶν, γνωστὸς ἤδη στὴ Θάσο καὶ ἀπὸ τὴν IG XII, Suppl., σ. 365, στ. 23, ἀπαντᾷ στὸ ἡμερολόγιο τῆς Δήλου, «ὅπου ἀντιστοιχεῖ στὸν ἀττικὸ Ἐλαφηβολιῶνα μὲ μιὰ μικρὴ διαφορά, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας συγγέεται μὲ τὸ δικό μας Μάρτιο» (H. Seyrig, «Quatre cultes de Thasos», BCH, 51, 1927, σ. 228).

6. Rouilloux, *ὅ.π.*, σ. 147 κ.έ.

7. Rouilloux, *ὅ.π.*, σ. 149· βλ. ὅμως παρχπάνω, σ. 449, σημ. 3.

8. Rouilloux, *ὅ.π.*, σ. 148 κ.έ.

9. Rouilloux, *ὅ.π.*, σ. 149 καὶ Annexe III, σ. 458.

10. Rouilloux, *ὅ.π.*, ἰδιαιτέρα σ. 161 (χρονολογικὸς πίνακας). Γιὰ τὴν πολιορκία τῆς Νεαπόλεως ἀπὸ τοὺς Θάσιους καὶ Πελοποννησίους, ἡ ὁποία ἀρχισε ὑποσδῆποτε πρὶν ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 409 (πβ. ML, ἀρ. 89, σ. 274) καὶ πιθανῶς μετὰ τὴ ναυμαχία τῆς Κυζίκου, βλ. IG I³ 101 (ML, ἀρ. 89· IG I² 108), ὅπου καὶ ἡ νεότερη βιβλιογραφία.

Ὁ F. Salviat ὅμως τὸ 1958, μὲ βάση τὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ πρῶτος μῆνας τοῦ θασιακοῦ ἔτους εἶναι ὁ Ἀπατουριῶν¹, ὑποστήριξε ὅτι οἱ δύο νόμοι ἀπέχουν μεταξύ τους τουλάχιστον 17 μῆνες καὶ τοὺς ἐνέταξε στὴν περίοδο 411-408². Στὴ νέα διάταξη τῶν θραυσμάτων τοῦ καταλόγου τῶν ἀρχόντων τῆς Θάσου ὁ Salviat χρονολόγησε τὸν πρῶτο νόμο στὸν Ἀπατουριῶνα τοῦ 410 καὶ τὸ δεύτερο στὸν Γαλαξιῶνα τοῦ 408³, στηριζόμενος ἐπιπλέον στὴν ὀρθὴ μάλλον ἀποψή του ὅτι ἡ Θάσος ἀποστάτησε μετὰ τὴ ναυμαχία τῆς Κυζίκου⁴, καθὼς καὶ σὲ μία νέα ἀνάγνωση ἐνὸς ἀποσπάσματος τοῦ καταλόγου τῶν ἀρχόντων⁵, ὅπου μετὰ τοὺς τρεῖς (;) μῆνες ἀναρχίης ἀκολουθοῦν δύο συναρχίες ἀπὸ τρεῖς ἀρχοντες, οἱ ὁποῖοι εἶναι διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχοντες ποὺ ἀναφέρονται στοὺς δύο νόμους, καὶ ἐπομένως ὁ Ἀπατουριῶν τοῦ 410 εἶναι *terminus post quem*.

Ἀλλὰ, ὅπως εἶδαμε⁶, τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουμε δὲν ἐπιτρέπουν, νομίζω, νὰ καθοριστεῖ ἡ ἀρχὴ τοῦ θασιακοῦ ἔτους καὶ - τὸ κυριότερο - εἶναι πολὺ ἀμφίβολο ἂν οἱ τρεῖς (;) μῆνες ἀναρχίης ἀναφέρονται στὰ γεγονότα ἀμέσως πρὶν ἀπὸ τὴν κατάλυση τῆς δημοκρατίας στὴ Θάσο τὸ 411. Ἔτσι στοιχεῖα γιὰ τὴ χρονολόγηση τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι μόνον ἡ ἀπουσία ὁποιασδήποτε ἀναφορᾶς γιὰ διατήρηση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ ἡ χρῆση τοῦ ἀλφαβήτου τῆς Πάρου, μὲ γραφὴ ὅμως τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. Ὡστόσο τὸ πρῶτο στοιχεῖο, τὸ *argumentum e silentio*, εἶναι βέβαια, ὅπως ἤδη παρατήρησαν ὁ Meiggs καὶ ὁ Lewis, αἴσως ἰσχυρότερο ἐπιχείρημα ἀπ' ὅ,τι δέχεται ὁ Chamoux⁷, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει σὲ ἀσφαλὴ συμπεράσματα. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δεύτερο, μολονότι φαίνεται (μὲ βάση τίς σημερινές γνώσεις μας) πολὺ δύσκολο καὶ ἴσως καὶ παράδοξο, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀποκλειστεῖ ἡ δυνατότητα οἱ δύο νόμοι ποὺ ἀνακάλυψε ὁ Pouilloux νὰ εἶναι παλαιοὶ νόμοι ποὺ ξαναχαράχτηκαν, ἀκριβῶς γιὰτὶ ὑπῆρξε μιὰ νέα ἀπειλὴ ἐναντίον τῆς Θάσου (ἢ τοῦ πολιτεύματός της) καθὼς καὶ τῶν ἀποικιῶν της· ἔτσι θὰ ἐξηγοῦνταν τὸ παριακὸ ἀλφάβητο, ποὺ χρησιμοποιοῦντο ὅμως μὲ γραφὴ τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ.

Μολονότι ἐπίσης, ἂν εἶναι ὀρθὴ ἡ ὑπόθεση ὅτι οἱ Τριηκόσιοι ποὺ ἀναφέρονται στὴν IG XII 8, 263 δήμευσαν τὴν περιουσία τεσσάρων Θασίων καὶ δύο Νεοπολιτῶν ἐπ' ἀἴτικισμῶ, θὰ πρόκειται (σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση) γιὰ ἓνα ὀλιγαρχικὸ σῶμα ἢ τουλάχιστον δικαστικὸ στὴν ὑπηρεσία μιᾶς ὀλιγαρχικῆς κυβερνήσεως⁸, τίποτε ὡστόσο δὲν ἀποκλείει ἓνα δικαστικὸ σῶμα ποὺ ὁ ἀριθμὸς

1. F. Salviat, «Une nouvelle loi thasienne», BCH, 82, 1958, σ. 212-215. Βλ. διεξοδικὰ παραπάνω, σ. 446, σημ. 1.

2. Salviat, ὁ.π., σ. 215.

3. Salviat, Archontes, σ. 252-254.

4. Salviat, ὁ.π., σ. 250· βλ. παραπάνω, σ. 449, σημ. 3.

5. Pouilloux, ὁ.π., ἀρ. 28· Salviat, ὁ.π., σ. 237 καὶ κυρίως σ. 243-246.

6. Βλ. παραπάνω, σ. 446, σημ. 1.

7. ML, ἀρ. 83, σ. 254. Πβ. Chamoux, ὁ.π., σ. 352· Saur, ὁ.π., σ. 70, σημ. 90.

8. Βλ. παρακάτω, III, σ. 455.

του σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις θὰ περιλάμβανε 300 μέλη (ὅπως στοὺς νόμους γιὰ τὸ κρασί καὶ τὶς ἀμοιβές) νὰ λειτουργοῦσε καὶ στὴν περίοδο τῆς δημοκρατίας (μὲ διαφορετικὴ ἴσως σύνθεση καὶ δικαιοδοσίες)¹.

Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἐνάτη ἀπιόντος Ἀπατουριῶνος (γιὰ τὸν πρῶτο νόμο) καὶ ἡ τρίτη ἰσταμένο Γαλαξιῶνος (γιὰ τὸ δεύτερο νόμο) εἶναι ἡ ἡμερομηνία κατὰ τὴν ὁποία ἄρχιζε ἡ ἰσχὺς τῶν δύο νόμων², χωρὶς νὰ ἀποκλείεται ἡ δυνατότητα νὰ ψηφίστηκαν τότε³ (ἢ νὰ δηλώνει ἡ χρονολογία ἀναδρομικὴ ἰσχὺ τοῦ νόμου).

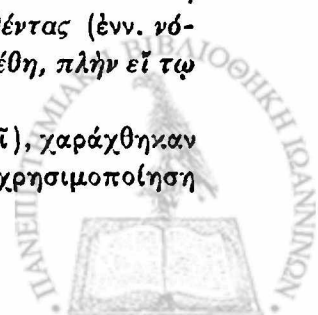
Μὲ βάση λοιπὸν τὰ συμπεράσματα στὰ ὁποῖα καταλήξαμε μετὰ τὴ συζήτηση τῶν σχετικῶν ἐπιχειρημάτων, εἶναι ἀδύνατο, νομίζω, νὰ καθορίσουμε πότε καὶ ἀπὸ ποιούς (δημοκρατικούς ἢ ὀλιγαρχικούς) ψηφίστηκαν οἱ δύο νόμοι. Οἱ λόγοι ποὺ τοὺς ἐπέβαλαν ἦταν προφανῶς, ὅπως εἶδαμε, μία ἀπειλὴ ἐναντίον τῆς Θάσου (ἢ τοῦ πολιτεύματός της) καθὼς καὶ τῶν ἀποικιῶν της. Μία τέτοια ἀπειλὴ πρέπει ἐπίσης νὰ ἀντιμετώπισε ἡ Θάσος τὸ 424 κέ., μετὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Βρασίδα καὶ τὴν κατάληψη τῆς Ἀμφιπόλεως (βλ. Θουκ. 4, 103-106) καθὼς καὶ μετὰ τὴν ἀποστασία λίγο ἀργότερα τῶν θασιακῶν ἀποικιῶν Γαληψοῦ καὶ Οἰσύμης (Θουκ. 4, 107, 3). Τὴ Γαληψὸ ἀνέκτησε τὸ 422 ὁ Κλέων (Θουκ. 5,6, 1). Ἡ Ἀμφίπολη ὅμως παρέμενε στὰ χέρια τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἡ παρουσία σπαρτιατικῆς δυνάμεως στὴν περιοχὴ ἐγκυμονοῦσε κινδύνους γιὰ τὴ Θάσο καὶ τὶς ἀποικίες της⁴.

1. Ἀντίθετα ὁ R. Meiggs, ἐνῶ στὴ συλλογὴ ἐπιγραφῶν (ML, ἀρ. 83, σ. 254) δέχεται ὅτι ἡ ἔλλειψη τοῦ ἄρθρου διασπᾶ πραγματικὰ τὴ συσχέτιση ποὺ κάνει ὁ Rouilloux ἀνάμεσα στοὺς δύο νόμους καὶ στὸ πιθανῶς ἀντιαθηναϊκὸ σῶμα τῆς IG XII 8, 263 καὶ ὅτι «ὑπάρχουν πολλὰ νὰ λεχθοῦν ποὺ ὑποστηρίζουν τὴν ἐπιφύλαξη τοῦ Chamoux νὰ χρονολογήσει τὸ κείμενό μας [δηλ. τοὺς δύο νόμους] πρὸ κοντὰ ἀπὸ τὸ 430-400», στὸ ἔργο του *The Athenian Empire*, σ. 575-76, ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι λογικὸ νὰ υποθέσουμε ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει μία στενὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ Τριηκόσιοι καὶ τῶν Τριηκοσίων καὶ ὅτι οἱ δύο νόμοι πρέπει νὰ ἀνήκουν στὴν περίοδο ἀποστασίας τῆς Θάσου ἀπὸ τὸ 411 ὠς τὸ 407.

2. Rouilloux, ὁ.π., σ. 142: «Date d'entrée en vigueur».

3. Ὁ Rouilloux (σ. 149) σημειώνει ὅτι «La première loi date du 29 (ou 21?) Apaturiōn», ἀν καὶ δὲν ἀναφέρει ρητὰ ὅτι ἡ ἐναρξὴ ἰσχὺς τῶν δύο νόμων συμπίπτει μετὰ τὴν ψήφισή. Πβ. ἐπίσης Ἀνδ. 1 (*Περὶ τῶν Μυστηρίων*), 96: «Ἐδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ. Αἰαντὶς ἐπρυτάνευε, Κλειγένης ἐγραμμάτευε, Βόηθος ἐπεστάτει. τάδε Δημόφαντος συνέγραψεν. ἄρχει χρόνος τοῦδε τοῦ ψηφίσματος ἡ βουλὴ οἱ πεντακόσιοι λαχόντες τῷ κυάμῳ οἱς Κλειγένης πρῶτος ἐγραμμάτευεν. Τὸ ψήφισμα χρονολογεῖται ἐπὶ Γλαυκίππου ἄρχοντος (410/9), ἐπειδὴ ἡ IG I³ 375 (ML, ἀρ. 84· IG I² 304 A+) δείχνει ὅτι ὁ Κλειγένης ἦταν πρῶτος γραμματεὺς στὸ ἔτος αὐτοῦ τοῦ ἄρχοντος καὶ ὅτι ἡ Αἰαντὶς εἶχε τὴν πρώτη πρυτανεία σ' αὐτὸ τὸ ἔτος. Γιὰ τὴν κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε στὰ χρόνια μετὰ τὸν Εὐκλείδη (403/2) βλ. Δημ. 24 (*Κατὰ Τιμοκράτους*), 42: τοὺς δὲ μετ' Εὐκλείδην τεθέντας (ἐνν. νόμους) καὶ τὸ λοιπὸν τιθεμένους κυρίους εἶναι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἕκαστος ἐτέθη, πλὴν εἴ τῳ προσγέγραπται χρόνος ὄντινα δεῖ ἄρχειν».

4. Ἄν ψηφίστηκαν τότε (γεγονὸς ὅμως ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδειχθεῖ), χαράχθηκαν σύμφωνα μετὰ τὸ ἀλφάβητο τῆς Πάρου, γιατί δὲν εἶχε ἐπικρατήσει ἀκόμη ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἄττικοῦ.

“Οτι οί δύο νόμοι για τις άμοιβές των πληροφοριοδοτών και ή IG XII 8, 263 δέν άνήκουν στην ίδια χρονική περίοδο έπιβεβαιώνεται και από τó γεγονός ότι ή IG XII 8, 263 είναι γραμμένη με τó άττικó άλφάβητο¹. ‘Ο Rouilloux, πού παρατήρησε αύτή τή διαφορά, προσπάθησε νά αίτιολογήσει τή χρησιμοποίηση διαφορετικóυ άλφαβήτου στις δύο έπιγραφές (τις όποιες, ύπως αναφέραμε, χρονολόγησε στην ίδια περίοδο) με τó έπιχείρημα ότι μόνον στα νομοθετικά κείμενα και στα νομίσματα χρησιμοποιήσαν πάλι τó παριακό άλφάβητο, τó όποίο είχαν έγκαταλείψει τουλάχιστον δέκα χρόνια νωρίτερα².

III. Δήμευση περιουσιών στη Θάσο (IG XII 8,263).

‘Η μαρτυρία του Διοδώρου (13, 72,1) για Θασίους έξορίστους έξαιτίας τής φιλαθηναϊκής τους πολιτικής και ή μαρτυρία του Ξενοφώντος (Έλλ. 1,4, 9) ότι ή Θάσος, όταν τήν κατέλαβε τó 407 ó Θρασύβουλος, ήταν έξαντλημένη από στάσεις έπιβεβαιώνονται ίσως από μία έπιγραφή, τήν όποία γνωρίζουμε καλύτερα από ένα αντίγραφο του Κυριακού από τήν ‘Αγκόνα³. Πρόκειται για τή δήμευση τής περιουσίας τεσσάρων Θασίων και δύο Νεοπολιτών κατά τόν [άδ]ον των Τριηκοσίων⁴. ‘Η έπιγραφή χρονολογείται με μία συναρχία τριών θεωρών⁵, των όποιών όμως δέν γνωρίζουμε τó έτος, και είναι ή μοναδική μαρτυρία για τήν ιδιότητα των θεωρών ως έπωνύμων, γεγονός πού, σύμφωνα με τόν Rouilloux, σημαίνει ότι «πρόκειται για περίοδο επαναστατική, όπου έχει άλλοιωθει ή λειτουργία των θεσμών⁶. Δέν αναφέρεται ή αίτία για τή δήμευση, αλλά ó ‘Απήμαντος Φίλωνος ταυτίστηκε με τόν ‘Απήμαντο τής IG II² 6⁷, μιās

1. Βλ. Rouilloux, *δ.π.*, σ. 145 και σημ. 3· σ. 146. Στο κείμενο (του Rouilloux) έσφαλμένα προφανώς αναφέρεται ως IG XII 8,262· βλ. παρακάτω, σημ. 3.

2. Rouilloux, *δ.π.*, σ. 146.

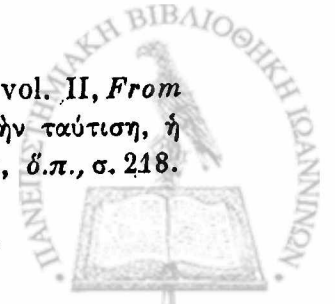
3. IG XII 8, 263· Ch. Picard, *BCH*, 45, 1921, άρ. 1, σ. 145 (πβ. IG XII, Suppl., σ. 151). “Αν και ή πέτρα είναι πολύ κατεστραμμένη, ó Rouilloux, *δ.π.*, σ. 145 και σημ. 3, διαπίστωσε ότι ή έπιγραφή είναι χαραγμένη με τó άττικó άλφάβητο και ότι από τή γραφή της μπορεί νά τοποθετηθει στην περίοδο 414-400.

4. ‘Η γενικά δεκτή άποκατάσταση [άδ]ον (τó αντίγραφο του Κυριακού έχει ΛΑΟΝ) όφείλεται στον P. Foucart, «Athènes et Thasos à la fin du Ve siècle», *RPh*, 27, 1903, σ. 216, πού τή συσχέτισε με μία γλώσσα του ‘Ησυχίου = άδημα, άδος· ψήφισμα, δόγμα, από τó θέμα του *Ψάδομαι* (*placere*). ‘Ο Chamoux, *REG*, 72, 1959, σ. 353, έσφαλμένα παραβλέπει τήν αναφορά του άρθρου των Τριηκοσίων με τó σχόλιο ότι τά αντίγραφα του Κυριακού δέν είναι αξιόπιστα.

5. ‘Ο A. J. Graham, «On the Great List of Theori at Thasos», *AncW*, 5, 1982, σ. 104, συγγεί τον πρώτο από τους θεωρούς, τόν ‘Αντιφώντα του Κριτοβούλου (πού τόν αναφέρει και ó ‘Ιπποκράτης, ‘Επιδημ. I. XV (Loeb), με τόν ‘Αντιφάνη, τόν άρχοντα στο δεύτερο νόμο για τις άμοιβές.

6. Rouilloux, *δ.π.*, σ. 400.

7. Βλ. έπίσης M.N. Tod, *A Selection of Creek Historical Inscriptions*, vol. II, *From 403 to 323 B.C.*, Oxford 1948 (στο έξής Tod, II), άρ. 98 + *SEG* 15.83. Τήν ταύτιση, ή όποία είναι σχεδόν γενικά άποδεκτή (βλ. και σ. 455), έκαμε πρώτος ó Foucart, *δ.π.*, σ. 218.

ἐπιγραφῆς πού χρονολογεῖται (λίγο) μετὰ τὸ 403/2. Ὁ ἕνας γιὸς τοῦ Ἀπημάντου, ὁ Εὐρύπυλος, ζήτησε ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴ βουλὴ νὰ ἀνεγερθεῖ ξανὰ ἡ στήλη πού παραχωροῦσε προξενία σὲ αὐτὸν καὶ τὰ ἀδελφία του· ἡ στήλη αὐτὴ εἶχε καταστραφεῖ ἀπὸ τοὺς Τριάκοντα. Τὰ ἔξοδα γιὰ τὴν ἀνέγερση θὰ τὰ πλήρωνε ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος μάλιστα κλήθηκε γιὰ δεῖπνο (ἐπὶ ξένια) στὸ πρυτανεῖο τὴν ἐπόμενη ἡμέρα. Ἐὰν καὶ δὲν ἀναφέρεται ὁ τόπος καταγωγῆς τους, ὑπέθεσαν γενικὰ ὅτι πρόκειται γιὰ Θασίους, ἐπειδὴ θεωροῦν ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός, ὁ Ἀμύντωρ, ἐμφανίζεται σὲ ἕναν κατάλογο ἐξορίστων ἐπ' ἀττικισμῶ¹.

Ἐὰν ὅλες αὐτὲς οἱ ὑποθέσεις εἶναι ὀρθές, δηλ. ἂν πρόκειται κυρίως γιὰ Θασίους - γεγονός γιὰ τὸ ὁποῖο ἀμφιβάλλει ὁ M. B. Walbank² -, τότε ἡ περιουσία τοῦ Ἀπημάντου Φίλωνος³ καὶ τῶν ἄλλων δημεύτηκε ἐπ' ἀττικισμῶ καὶ ἡ δήμευση πρέπει νὰ ἔγινε τὴν περίοδο ἀποστασίας τῆς Θάσου (410-407). Στὴν περίπτωση αὐτὴ οἱ Τριηκόσιοι μπορεῖ νὰ εἶναι ἕνα πολιτικὸ ὀλιγαρχικὸ σῶμα, ὅπως ὑποστήριξε ὁ P. Foucart⁴, ἢ τουλάχιστον ἕνα δικαστικὸ στὴν ὑπηρεσία μιᾶς ὀλιγαρχικῆς κυβερνήσεως⁵. Ὁ συσχετισμὸς ὅμως ἀπὸ τὸν Rouilloux αὐτοῦ τοῦ σώματος μὲ τοὺς Τριηκασίους (χωρὶς ἄρθρο), πού ἀναφέρονται στοὺς δύο νόμους πού ἀφοροῦν ἀμοιβές γιὰ ὄσους θὰ κατήγγελλαν συνωμοσίες ἐναντίον τῆς Θάσου καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς, δὲν εἶναι ὀρθός, γιατί, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, ἡ ἔλλειψη τοῦ ἄρθρου στοὺς δύο νόμους δείχνει ὅτι ὀρίζεται ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἀρμόδιου δικαστικοῦ τμήματος· τίποτε ἄλλωστε δὲν ἀποκλείει ἕνα

1. IG II² 33, στ. 26 [Ἀμύντω]ρ Ἀπημάντο. Γιὰ τὴ χρονολογία (τὸ 385 περίπου) βλ. παρακάτω, IV.

2. M. B. Walbank, *Athenian Proxeny of the Fifth Century B.C.*, Toronto 1978, σ. 327-328. Ὁ ἴδιος τοποθετεῖ τὴν ἐπιγραφὴν στὸ 420-405 περίπου (ἀρ. 61: The sons of Apemantos of Thasos?). Ὁ A. J. Graham, ὅ.π., σ. 104, σημ. 9, θεωρεῖ τὶς ἀμφιβολίες τοῦ Walbank «captious».

3. Ὁ Ἀπημάντος ἐπομένως ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τοῦ φιλοαθηναϊκοῦ κόμματος, στὸν ὁποῖο δόθηκε ἡ προξενία εἴτε πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγκατάσταση τῆς ὀλιγαρχίας τὸ 411 εἴτε μετὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Θρασυβούλου τὸ 407 καὶ εἶχε πεθάνει πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ οἱ γιοὶ του εἶχαν κληρονομήσει αὐτὸ τὸ δικαίωμα (P. Foucart, ὅ.π., σ. 218).

4. P. Foucart, ὅ.π., σ. 217· πβ. Tod, II, ἀρ. 98, σ. 5: Ἡ Θάσος «ἐγκαθίδρυσε τὴν κυριαρχία τῶν Τριηκασίων, οἱ ὁποῖοι δήμευσαν τὴν περιουσία τῶν ἀντιπάλων τους». Ὁ Foucart ἀντιπαρέβαλε τοὺς τριηκασίους μὲ τοὺς οἱ ἐξήκοντα καὶ τριηκόσιοι τῆς IG XII 8, 276, 3-5, μιᾶς ἐπιγραφῆς πού ἡ χρονολόγησή της εἶναι πολὺ δύσκολη (βλ. Rouilloux, ὅ.π., σ. 145, σημ. 2). Ὁ ἴδιος τὴν τοποθετεῖ στὴν ἴδια ἐποχὴ, οἱ Meiggs καὶ Lewis (ML, ἀρ. 83, σ. 254) στὸν 4ο αἰ. καὶ ὁ A. J. Graham, ὅ.π., σ. 119 (πβ. καὶ σ. 104), ὑποστηρίζει ὅτι «the institution of the regime of the 360 belongs, in broad terms, to the second half of the sixth century» (πβ. SEG 31. 755).

5. Βλ. κυρίως Rouilloux, ὅ.π., σ. 145-146· πβ. ἐπίσης Pleket, *Historia*, 12, 1963, σ. 76· A. J. Graham, ὅ.π., σ. 104· Meiggs, *The Athenian Empire*, σ. 576 (σὲ ἀντίθεση μὲ ὅ,τι ὑποστήριξε στὴ συλλογὴ - ML ἀρ. 83, σ. 254).

δικαστικό σῶμα (μὲ τριακόσια μέλη σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις) νὰ λειτουργοῦσε καὶ στὴν περίοδο τῆς δημοκρατίας (μὲ διαφορετικὴ ἴσως σύνθεση καὶ δικαιοδοσίες).

Ὁ Rouilloux, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐκθέσαμε παραπάνω, χρονολόγησε τὴν IG XII 8, 263 τὸ 410, ἀμέσως μετὰ τὸ δεύτερο νόμο καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Νεαπόλεως καὶ τὴν πολιορκία της ἀπὸ τοὺς Θασίους καὶ Πελοποννησίους¹, ἐνῶ ὁ Salviat ὀρθὰ ὑποστήριξε τὴ γενικὰ ἀποδεκτὴ ἄποψη, ὅτι τὸ πιὸ συνετὸ μέτρο εἶναι ἡ χρονολόγησή της στὴν περίοδο τῆς ἀποστασίας (410-407) μὲ πιθανότερη χρονολογία τὸ 409². Ἴσως ἓνας ἐπιπλέον λόγος γι' αὐτὴ τὴ χρονολόγηση εἶναι ἡ παρουσία στὸν κατάλογο δύο Νεοπολιτῶν (οἱ ὁποῖοι εἶχαν προφανῶς κτήματα στὴ Θάσο), γιὰτὶ ἡ Νεάπολις παρέμεινε πιστὴ στὴν Ἀθήνα³.

IV. Θρασύβουλος καὶ Ἐκφαντος.

Μὲ τὴν παράδοση τῆς Θάσου στὸν Θρασύβουλο (τὸ 407) συνέδεσαν ὁ P. Foucart⁴ καὶ κυρίως ὁ Rouilloux⁵ τὴ μαρτυρία τοῦ Δημοσθένη 20 (*Πρὸς Λεπτίνην*), 59-62: τοῦτο μὲν τοίνυν Θασίους τοὺς μετ' Ἐκφάντου πῶς οὐκ ἀδικήσετε, ἐὰν ἀφαιρῆσθε τὴν ἀτέλειαν, οἱ παραδόντες ὑμῖν Θάσον καὶ τὴν Λακεδαιμονίων φρουρὰν μεθ' ὄπλων ἐκβαλόντες καὶ Θρασύβουλον εἰσαγαγόντες καὶ παρασχόντες φίλην ὑμῖν τὴν αὐτῶν πατρίδα αἴτιοι τοῦ γενέσθαι σύμμαχον τὸν περὶ Θράκην τόπον ὑμῖν ἐγένοντο; τοῦτο δ' Ἀρχέβιον καὶ Ἡρακλείδην, οἱ Βυζάντιον παραδόντες Θρασυβούλω κυρίους ὑμᾶς ἐποίησαν τοῦ Ἑλλησπόντου, ὥστε τὴν δεκάτην ἀποδόσθαι καὶ χρημάτων εὐπορήσαντας Λακεδαιμονίους ἀναγκάσαι τοιαύτην, οἷαν ὑμῖν ἐδόκει, ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην; ὦν, ὦ ἄνδρες

1. Rouilloux, *δ.π.*, σ. 145-146· πβ. ἐπίσης Pleket, *δ.π.*, σ. 75-76. Ἡ ἄποψη τοῦ H. C. Avery, «The Three Hundred at Thasos, 411 B. C.», *CPh*, 74, 1979, σ. 234-242, ὅτι ἡ IG, 12.8.63 is to be dated to the period before the Thasian oligarchs cut their ties with Athens» (σ. 242), δηλ. τοὺς δύο μῆνες ἀμέσως μετὰ τὴν κατάλυση τῆς δημοκρατίας τῆς Θάσου ἀπὸ τὸν Διειτρέφη (Θουκ. 8,64), δὲν μοῦ φαίνεται πειστικὴ.

2. F. Salviat, *Archontes*, σ. 254. Θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι μὲ βάση αὐτὴ τὴν ἐπιγραφή χρονολογεῖται καὶ ἡ 5η στήλη τοῦ καταλόγου τῶν θεωρῶν, στὴν ὁποία ἀναφέρεται ἡ συναρχία τῶν τριῶν θεωρῶν· πβ. F. Salviat, «Catalogues des théores de Thasos, objections et réponses», *BCH*, 107, 1983, σ. 185, σημ. 7.

3. Βλ. IG I³ 101, ἰδιαίτερα στ. 6-11· 48-51. Δὲν νομίζω ὅτι ἡ παρουσία τῶν θεωρῶν ὡς ἐπωνύμων (ἢ ψευδεπωνύμων) ἀρχόντων (στὴν ἐπιγραφή), ἐφόσον εἶναι μοναδική, εἶναι δυνατὸ νὰ βοηθήσει μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα στὴ χρονολόγηση.

4. P. Foucart, «Athènes et Thasos à la fin du Ve siècle», *RPh*, 27, 1903, σ. 215-222 (ὁ Foucart ὁμοίως χρονολογεῖ στὸ 408 τὴν κατάληψη τῆς Θάσου).

5. Rouilloux, *δ.π.*, σ. 193 κέ.

Ἰθνηαῖοι, μετὰ ταῦτ' ἐκπεσόντων ἐψηφίσασθ' ἄπερ, οἴμαι, φεύγουσιν εὐεργέταις δι' ὑμᾶς προσῆκε, προξενίαν, εὐεργεσίαν, ἀτέλειαν ἀπάντων ... Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ Λύσανδρος κατέλαβε τὴ Θάσο το 404¹ καὶ φόνευσε πολλοὺς ἀττικίζοντα². Ἀλλὰ τὸ 390³ ὁ Θρασύβουλος ἀνέκτησε τὴ Θάσο, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὴν IG II² 24, στ. 4-7⁴ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ἀθηναϊκὸ ψήφισμα πρὸς τιμὴν τῶν Κλαζομενίων⁵ καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ 388(;) ἡ Θάσος ἦταν βᾶση τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου (Ξεν. Ἑλλ. 5, 1, 7). Στὸ σχετικὸ χωρίο, ὅπως εἶδαμε, ὁ Δημοσθένης ἀναφέρει ὅτι ἡ κατάργησις τῆς ἀτελείας θὰ ἀδικοῦσε τὸν Ἐκφαντο καὶ τοὺς συντρόφους του, ποὺ ἔδιωξαν τὴ σπαρτιατικὴ φρουρά, παρέδωσαν τὴν πόλιν στὸν Θρασύβουλο καὶ ὑπῆρξαν αἴτιοι τοῦ γενέσθαι σύμμαχον τὸν περὶ Θράκην τόπον ὑμῖν, καθὼς καὶ τὸν Ἀρχέβιο καὶ Ἡρακλείδην, ποὺ παρέδωσαν (τὸ 390) τὸ Βυζάντιο στὸν Θρασύβουλο (πβ. Ξεν. Ἑλλ. 4,8,27). Προηγουμένως ὁ Δημοσθένης (20, 52-54) εἶχε κάνει λόγο γιὰ τοὺς ἐξόριστους Κορινθίους, οἱ ὅποιοι κατέφυγαν στὴν Ἀθήνα μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀντιαλκίδα (387/6). Εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι καὶ ἡ παράδοσις τῆς Θάσου ἀναφέρεται στὴν ἴδια περίοδο⁶, ὅπως ἐπίσης μαρτυροῦν τὰ Σχόλια στὸν Παναθηναϊκὸν τοῦ Αἰλίου Ἀριστείδη⁷ καὶ διαφαίνεται ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα⁸. Ἡ μαρτυ-

1. «Ὅχι ἀργότερα ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τοῦ 404» (A. Andrewes, «Two notes on Lysander», *Phoenix*, 25, 1971, σ. 217 κέ.).

2. Πολυαίν. Στρατ. 1, 45, 4· Nep. Lys. 2,2.

3. Ἡ χρονολόγησις τῆς τελευταίας ἐκστρατείας τοῦ Θρασυβούλου (Ξεν. Ἑλλ. 4,8, 25-30· Διδδ. 14,94, 2-4· 99, 4-5) παραμένει ἕνα δύσκολο πρόβλημα. Βλ. γενικὰ Saur, δ.π., σ. 225, σημ. 69.

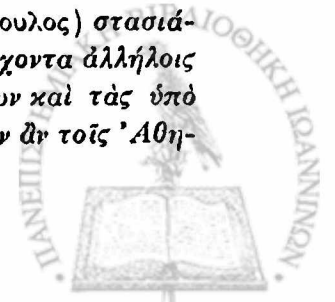
4. IG II² 24 + Wilhelm, *Attische Urkunden*, 5, 1942, σ. 106 κέ. (πβ. SEG 3.72· 15.85)· M. J. Osborne, *Naturalization in Athens*, II, Brussel 1982, σ. 48 κέ. (πβ. SEG 31.58).

5. IG II² 28, στ. 7-8· Tod, II, ἀρ. 114· R. Merkelbach, «Das attische Dekret für Klazomenai aus dem Jahr 387» *ZPE*, 5, 1970, σ. 32-36 (πβ. SEG 31.59).

6. Πβ. A. Wilhelm, «Zur Geschichte von Thasos», *Eranos Vindobonensis*, Wien 1893, σ. 241-252.

7. Σχόλ. εἰς Αἰλ. Ἀριστ. Παν. 112,2 (Dindorf): τοὺς ἐκ Κορίνθου, καὶ Θάσου, καὶ Βυζαντίου] τούτων τῶν τριῶν μέμνηται Δημοσθένης φανερώς ἐν τοῦ [sic] πρὸς Λεπτίνην... Θάσος δὲ νῆσος τῆς Θράκης. ταύτην Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ᾤκειώσαντο, πάσης τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἄρξαντες. Θάσιοι δὲ τὴν βίαν αὐτῶν μὴ φέροντες δι' Ἐκφάντου τοῦ ἰδίου στρατηγοῦ αὐτῶν, πρὸς Θρασύβουλον, τὸν τῶν Ἀθηναίων στρατηγόν, ἐπηρεαβέυσαντο, περὶ τὴν Θράκην τότε ὄντα ὁ δὲ εἰσελθὼν τῶν Λακεδαιμονίων ἐξέβαλε φρουράν, ἣν κατέστησεν ἐκεῖσε [sic]. Ὁ σχολιαστὴς εἶχε ἴσως ὑπόψην τοῦ μίαι συλλογῆ ἐπιγραφῶν (ὅπως π.χ. τὴν Ψηφισμάτων Συναγωγῆ τοῦ Κρατεροῦ) ἢ ἔτσι ἐρμήνευσε τὸ σχετικὸ χωρίο τοῦ Δημοσθένη.

8. Ξεν. Ἑλλ. 4, 8, 26: καὶ οὕτω δὴ πρῶτον καταμαθῶν (ἐνν. ὁ Θρασύβουλος) στασιάζοντας Ἀμῆδοκόν τε τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα καὶ Σεύθην τὸν ἐπὶ θαλάττῃ ἄρχοντα ἀλλήλοισ μὲν διήλλαξεν αὐτούς, Ἀθηναίους δὲ φίλους καὶ συμμάχους ἐποίησε, νομίζων καὶ τὰς ὑπὸ τῇ Θράκῃ οἰκούσας Ἑλληνίδας πόλεις φίλων ὄντων τούτων μᾶλλον προσέχειν ἢ τοῖς Ἀθηναίοις τὸν νοῦν.

ρία άλλωστε του Δημοσθένη δὲν συμβιβάζεται με τὴν πολιορκία τῆς Θάσου ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο τὸ 407¹. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἐκφαντος καὶ οἱ σύντροφοί του διώχτηκαν ἀπὸ τῆς Θάσου ἐπ' ἀττικισμῶ (πβ. *IG II² 33*)², αὐτὸ προϋποθέτει ὅτι ἡ Θάσος πέρασε πάλι μίαν περίοδο αὐτονομίας, στὴν ὁποία ἐπικρατοῦσε τὸ φιλοσπαρτιακὸ κόμμα, μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀντιαλκίδα ὡς τὸ 375, ἔταν ἴσως χάρις στὶς δραστηριότητες τοῦ Χαβρία (πβ. Διόδ. 15, 36, 4) προσχώρησε στὴ Β' Ἀθηναϊκὴ Συμμαχία³. Τὴν ἀποψη αὕτη ὑποστήριξε ἀρχικὰ ὁ A. Wilhelm⁴ καὶ θεώρησε τὸ γεγονός ὅτι στοὺς ἐξόριστους Θασίους θὰ ἀπονεμόταν ἀτέλεια καθά[περ *M*]αντινεῦσιν ὡς ἀναφορὰ στὸν διοικισμὸν τῆς Μαντινείας τὸ 385 περίπου, ὅταν 60 Μαντινεῖς ἐξορίστηκαν (Ξεν. Ἑλλ. 5, 2, 6) καὶ, μολονότι δὲν ἀναφέρεται ποῦ κατέφυγαν, προφανῶς θὰ ζήτησαν καταφύγιον στὴν Ἀθήνα, ἄσυλο τότε γιὰ τοὺς ἐξορίστους ἀπὸ πολλὰς πόλεις. Ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα χαρακτηρίζονται ἀργολίζοντες, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ κατέφυγαν στὸ Ἄργος, ὅπως ὀρθὰ παρατηρεῖ ὁ M. J. Osborne⁵.

Ἡ ὑπαρξὴ ὅμως δύο ἀθηναϊκῶν ψηφισμάτων, *IG II² 24* καὶ *25⁶*, ποὺ παρέχουν τὸ πρῶτον ἐπιμέλεια κλπ. στοὺς Θασίους ἀδελφοὺς Ἀρχιππο καὶ Ἴππαρχο καὶ τὸ δεύτερον πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ποὺ χρονολογοῦνται λίγο μετὰ τὸ 390, καθὼς καὶ ἡ ἀπουσία τῶν δύο ἀδελφῶν ἀπὸ τὸν κατάλογο ἐξορίστων ἐπ' ἀττικισμῶ φαίνεται ἴσως ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ἀποκλείουν τὴν περι-

1. Ξεν. Ἑλλ. 1, 4, 9: Θρασύβουλος δὲ σὺν τριάκοντα ναυσὶν ἐπὶ Θράκης ὄχητο, ἐκεῖ δὲ τὰ τε ἄλλα χωρὶα τὰ πρὸς Λακεδαιμονίους μεθεστηκότα κατεστρέψατο καὶ Θάσον, ἔχουσαν κακῶς ὑπὸ τε τῶν πολέμων καὶ στάσεων καὶ λιμοῦ. Διόδ. 13, 72, 1-2: τούτων δὲ πρᾶττομένων Θρασύβουλος ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς μετὰ νεῶν πεντεκαίδεκα πλεύσας ἐπὶ Θάσον ἐνίκησε μάχῃ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως καὶ περὶ διακοσίους αὐτῶν ἀνείλεν ἐγκλείσας δ' αὐτοὺς εἰς πολιορκίαν ἠνάγκασε τοὺς φηγάδας τοὺς τὰ τῶν Ἀθηναίων φρουροῦντας καταδέχεσθαι, καὶ φρουρὰν λαβόντας συμμάχους Ἀθηναίων εἶναι μετὰ δὲ ταῦτα πλεύσας εἰς Ἀβδόρα προσηγάγετο πόλιν ἐν ταῖς δυνατωτάταις οὔσαν τότε τῶν ἐπὶ Θράκης.

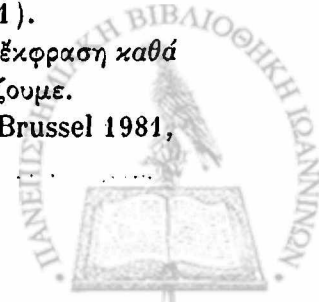
2. *IG II² 33* + Wilhelm, *Attische Urkunden*, 5, 1942, σ. 3 κέ. (πβ. *SEG 15.87*). Osborne, ὁ.π., σ. 49 κέ. (πβ. *SEG 31.60*· *32.42*).

3. Ἡ προσχώρησις τῆς Θάσου στὴ Β' Ἀθηναϊκὴ Συμμαχία συνάγεται ἀπὸ ἀποκατάστασις τοῦ σχετικοῦ κειμένου - *IG II² 43*, στ. 100 [Θάσι]οι (Tod, II, ἀρ. 123· H. Bengtson, *Staatsverträge*, II, ἀρ. 257· J. Cargill, *The Second Athenian League*, Berkeley/Los Angeles/London 1981, σ. 16-27 (πβ. *SEG 31.61*))· ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ Φίλιππος Β' ἔλεγε ὅτι ἡ Ἀθήνα θὰ μπορούσε νὰ πιέσει τὴν Θάσον καὶ τὴν Μαρώνεια (= μέλος τῆς Συμμαχίας - *IG II² 43*, στ. 87) νὰ ὑποβληθοῦν σὲ διαιτησίαν σχετικὰ μετὰ τὴν Στρώμη ([Δημ.] 12 (Ἐπιστολὴ [Φιλίππου]) 17· πβ. καὶ 12,2), φαίνεται ὅτι καὶ οἱ δύο ἀναγνώριζαν τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν (J. Cargill, ὁ.π., σ. 42).

4. Wilhelm, *Eranos Vindobonensis*, σ. 241 κέ. Ἀργότερα ὅμως τὴν ἀπέρριψε καὶ ἀκολούθησε τὸν Foucart (A. Wilhelm, *Attische Urkunden*, 5, 1942, σ. 3-11).

5. M. J. Osborne, ὁ.π., σ. 52 (πβ. σημ. 162). Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἡ ἔκφρασις καθά [περ *M*] | αντινεῦσιν νὰ ἀναφέρεται σὲ ἕνα ἄλλο γεγονός, τὸ ὁποῖο δὲν γνωρίζουμε.

6. *IG II² 25* + *SEG 15.86*· Osborne, *Naturalization in Athens*, I, Brussel 1981, D 9 (πβ. *SEG 31.58*).

πτωση να αναφέρεται ή μαρτυρία του Δημοσθένη στα γεγονότα του 390· γιατί δείχνουν ότι εκείνη την εποχή αρχηγός της αθηναϊκής παρατάξεως δεν ήταν ο Έκφαντος αλλά ο "Αρχίππος και "Ιππαρχος¹. Δεν θα ασχοληθώ έδω διεξοδικά με όλα τα επιχειρήματα του Foucart και του Pouilloux, οι όποιοι τοποθετούν την IG II² 33 στο 402 περίπου ή αργότερα², δηλ. μετά την κατάληψη της Θάσου από τον Λύσανδρο και την αποκατάσταση της αθηναϊκής δημοκρατίας το 403, γιατί θεωρώ πειστική τη σχετική συζήτηση του Osborne³. Ο τελευταίος πρότεινε τέσσερα πιθανά χρονολογικά σχήματα για τα δύο ψηφίσματα και θεώρησε πιθανότερη τη χρονολόγηση της IG II² 24 στο 388 περίπου και της IG II² 25 πριν από το 385· υποστήριξε επίσης ότι το δικαίωμα του 'Αθηναίου πολίτη δόθηκε στους δύο αδελφούς για τη βοήθειά τους στην έγκαθίδρυση φιλοαθηναϊκής κυβερνήσεως στη Θάσο⁴. Έτσι εξηγείται και ή απουσία τους από τον κατάλογο των έξοριστων επ' ά/ττικισμῶ.

Η μνεία από τον Δημοσθένη μόνον του Έκφάντου και των συντρόφων του (και όχι του Αρχίππου και "Ιππάρχου) πρέπει, νομίζω, να όφείλεται στο γεγονός ότι τον Δημοσθένη τον ενδιέφερε κυρίως ή άτέλεια. Αυτό το πρόνομιο (ίσως και άλλα) είχε δοθει στους συντρόφους του Έκφάντου, των όποιων τα όνόματα ήταν γραμμένα στην ίδια στήλη, όπου απονέμονταν ιδιαίτερα πρόνομια τα όποια όμως δεν γνωρίζουμε, στους Ν[αύμαχον? κ]αι "Εκφα[ντον], όπως είχαν άποδοθει πολιτικά δικαιώματα και άτέλεια στον 'Αστυκράτην τον Δελφόν, ενώ στους συντρόφους του μόνον ίσοτέλεια το 363 /2⁵. Γι' αυτό ο Δημοσθένης παραλείπει άλλους πιο έπιφανείς, που είχαν βοηθήσει ίσως περισσότερο, στους όποιους όμως δεν είχε δοθει άτέλεια, αλλά τους είχαν δοθει (ή δόθηκαν) μόνο πολιτικά δικαιώματα. Έπομένως τα δύο ψηφίσματα για τον "Αρχίππο και "Ιππαρχο δεν είναι εμπόδιο για τη χρονολόγηση της IG II² 33 μετά το 385 και πρέπει ή Θάσος να πέρασε μία περίοδο άυτονομίας, κατά την όποία επικρατούσε το φιλοσπαρτιατικό κόμμα, μετά την ειρήνη του 'Αντιαλκίδα ως την προσχώρησή της στη Β' 'Αθηναϊκή Συμμαχία, αντίθετα με όσα υποστηρίζουν ό Foucart και ό Pouilloux. Ίσως πρέπει έδω να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τον Chamoux⁶, ό Pouilloux χρονολόγησε την IG II² 33 στο 403 περίπου, γιατί ήθελε, παραλείποντας τις ένδείξεις για πολιτικές συγκρούσεις στη Θάσο το πρώτο μισό του 4ου αι., να δείξει ότι υπήρχε μία πολιτική συμφιλίωση, που δηλώνεται από μία θρησκευτική μεταρρύθμιση, για την όποία ό

1. Βλ. Foucart, *δ.π.*, σ. 221.

2. Πβ. Pouilloux, *δ.π.*, σ. 203 (403-395)· (ca. 403?).

3. Osborne, *δ.π.*, II, ιδιαίτερα σ. 52-53, σημ. 164.

4. Osborne, *δ.π.*, σ. 54-56.

5. IG II² 109 (πβ. SEG 16.47)· Osborne, I, D 11.

6. Chamoux, *δ.π.*, σ. 358, σημ. 2.

Chamoux ἀμφιβάλλει. Είναι πιθανό όμως να είναι ὀρθή ἡ διαπίστωση τοῦ Rouilloux ὅτι ἔχουμε μία θρησκευτική μεταρρύθμιση στὴ Θάσο, ἀλλὰ ἡ μεταρρύθμιση αὐτὴ μπορεῖ νὰ μὴ συνδέεται μὲ μία πολιτικὴ συμφιλίωση ἢ νὰ συνδέεται μὲ κάποιο ἄλλο γεγονός, πού δὲν γνωρίζουμε.

A B S T R A C T

SHORT THASIAN ESSAYS, I-IV

by

Sophia Karamoutsou-Teza

II. *ANAPXIH MHNAS* III (Pouilloux, *Recherches*, no. 28, l. 37).

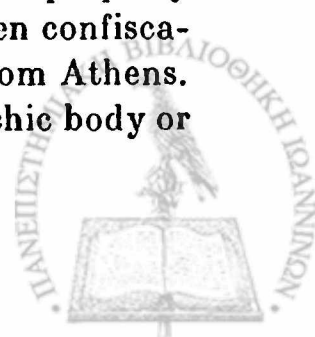
F. Salviat's view that the three(?) months of *ἀναρχίης*, mentioned in a fragment of the catalogues of the (eponymous) *archontes* of Thasos, is the interval between *Apatourion* (November (?)) 412 and Diestrepes's arrival in Thasos and the abolition of democracy (Thuc. 8,64) is, in my opinion, unfounded. The catalogues of the *archontes* of Thasos do not have to the best of my knowledge any fixed chronological point. Moreover, there is the danger the interpretation of the Thasian data, as it is based on the Athenian ones, in those cases in which the latter are ambiguous, to lead to an erroneous reconstruction of the relevant events.

II. Rewards for Informers at Thasos (Pouilloux, *Recherches*, no. 18).

It is difficult, I think, to say exactly when and by whom (democrats or oligarchs) the two laws have been enacted, which offer rewards to anyone who would denounce a conspiracy against Thasos or her colonies and have been generally attributed to the period of the revolt of Thasos from Athens (end of 411 or beginning of 410 till 407 B. C.).

III. Confiscation of Property at Thasos (*IG* XII 8, 263).

If Apemantos of *IG* XII 8, 263, l. 8 is identical with the Apemantos of *IG* II² 6 (Tod, II, no. 98) and mainly of *IG* II² 33, then the property of the four Thasians and the two Neopolitans must have been confiscated ἐπ' ἀπικρισμῶ in the period of the revolt of Thasos from Athens. In this case, οἱ Τριηκόσιοι must have been a political oligarchic body or at least a judicial one in the service of an oligarchic regime.

IV. Thrasyboulos and Ekphantos.

The surrender of Thasos to Thrasyboulos by Ekphantos and his associates (Dem. 20, 59-62) is far more likely, in my opinion, to refer not to 407 B. C. (cf. Foucart, Pouilloux), but, as the context shows, to the events of 390 (cf. Osborne), when Thrasyboulos regained Thasos. Since Ekphantos and his associates were expelled from Thasos *ἐπ' ἀπικισμῶ*, this implies that Thasos went through a period of autonomy again, during which the pro-laconian party was dominant, after the King's Peace (387/6 B. C.) until ca. 375, when she joined the Second Athenian Alliance.

University of Ioannina
Department of History

